

25.3.2025

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

HE 13/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Elintarviketeollisuusliitto (ETL) kiittää mahdollisuudesta lausua valtion aluehallintouudistusta koskevasta lainsäädäntöehdotuksesta.

Mielestämme uudistus on kokonaisuudessaan kannatettava ja erittäin tarpeellinen. Lupa- ja valvontavirastoa ja elinvoimakeskuksia koskevat tavoitteet ovat hyviä ja tarkoituksenmukaisia.

Lupa- ja valvontaviraston tavoitteena on yhdenmukaistaa valtakunnallisesti asioiden käsittelyprosesseja ja ratkaisukäytäntöjä, millä osaltaan varmistetaan valvonnan ja lupakäytäntöjen yhdenmukaisuus koko maassa, millä arvioidaan olevan vaikutuksia myös palvelujen laatuun. Myös tarkoituksenmukaisten ympäristöalan tehtävien kokoaminen samaan virastoon tehostaa näiden asioiden hoitamista, kun sama asiantuntemus on koko valtakunnan alueella käytettävissä. Lisäksi yksi viranomaisratkaisu mahdollistaa valtakunnallisen toimintamallin kehittämisen, valtakunnalliset työjonot ja henkilöstöerikoistumisen. Uudistus mahdollistaa nykyistä ennakoitavammat ja sujuvammat asiankäsittelyt ja yhdenmukaisemmat ratkaisukäytännöt.

Elinvoimakeskuksia koskevana tavoitteena on monialainen valtion aluehallinto, joka kootaan nykyistä vahvemmilta alueilta elinvoimakeskuksiin. Elinvoimakeskuksia koskevan uudistuksen tavoitteena on muodostaa nykyisten ELY-keskusten pohjalta uusi vahva ja toimintakykyinen valtion aluehallinto alueiden elinvoiman edistämiseksi. Uudistuksen myötä tarjoutuu mahdollisuus uudistaa ja tehostaa valtion aluehallinnon toimintaa.

Elintarvikealan yritysten ja hallitusohjelmaan ruoka-alan kasvutavoitteen näkökulmasta ETL pitää uudistusta erittäin tärkeänä. Yhdenmukaisemmat lupakäytännöt parantavat investointisuunnitelmien kannalta tärkeää toimintaympäristön ennakoitavuutta. Lisäksi asioiden käsittelyn helpottuminen ja toimijoiden yhdenvertainen kohtelu eri puolilla Suomea on tärkeää.

Mielestämme on hyvä, että hallituksen esityksen perusteluissa on tunnistettu, miten käytännön kehitystyö uusissa rakenteissa tulee vaatimaan aikaa.

ETL pitää erittäin hyvänä ja tarpeellisena uudistuksena myös ympäristöllisten lupa- ja valvontatehtävien kokoamista yhteen valtakunnalliseen virastoon ratkaisukäytäntöjen ennakoitavuuden edistämisen sekä lainsäädännön yhdenmukaisen soveltamisen näkökulmasta. Uudistuksen toteutuksessa on kuitenkin tärkeää kiinnittää erityistä huomiota riittävään alueellisten erityispiirteiden tunnistamisen edellyttämiin resursseihin sekä käynnissä olevien prosessien sujuvuuden varmistamiseen myös muutosvaiheen aikana.

ETL pitää tärkeänä, että elinvoimakeskuksista annetussa laissa huomioitaisiin koko ruokaketjun toimintaedellytysten tukeminen alkutuotannosta teolliseen jalostukseen, koska kotimainen alkutuotanto ja teollisuus ovat vahvassa yhteydessä toisiinsa. Elintarvikkeiden jalostus tulisi mainita elinvoimakeskusten tehtävistä säätävässä pykälässä, koska elinvoimakeskuksilla on mahdollisuus edistää myös elintarviketeollisuusyritysten toimintaedellytyksiä toiminta-alueellaan. Tämä tukisi myös hallitusohjelman tavoitteita edistää ruoka-alan kasvua, elintarvikevientiä ja elintarviketeollisuuden TKI-toimintaa. Siksi lain 2 pykälän 1 momentin toista kohtaa tulisi täsmentää seuraavasti:

2) maa- ja puutarhatalous, maaseudun kehittäminen, kala- ja porotalous, elintarvikkeet *ja niiden jalostus*, maatalouden tuotantopanosten turvallisuus ja laatu, luonnonmukainen tuotanto, eläinten terveys ja hyvinvointi, kasvinterveys sekä vesitalous;

ETL on samaa mieltä lainsäädäntöesityksen perusteluiden kanssa, että tällä hetkellä aluehallintovirastojen tehtävät ovat osittain päällekkäisiä Ruokaviraston vastuualueelle kuuluvien tehtävien kanssa, mikä ei ole yhteiskunnan ja yritysten näkökulmasta tehokasta resurssien käyttöä. ETL kannattaa esitystä ympäristöterveydenhuollon tehtävien siirtämiseksi aluehallintovirastoista Ruokavirastoon ehdotetulla tavalla valvonnan yhtenäistämiseksi, päällekkäisyyksien ja kustannusten vähentämiseksi sekä hallinnon selkeyttämiseksi. ETL yhtyy esityksessä esitettyihin siirron perusteluihin. On kuitenkin tärkeää, että Ruokavirasto pystyy jatkossa hyödyntämään siirron myötä integroitavaa henkilöstöä joustavasti tarpeen mukaan muihinkin kuin nyt lakimuutoksissa määriteltyihin tehtäviin.

Uuden Lupa- ja valvontaviraston tehtäviin lukeutuu myös varautumisen alueellisen yhteistyön järjestäminen. Esityksen perusteella alueellisen valmiustoimikunnan kokoonpanosta ei mielestämme saa käsitystä, että siinä toteutuisi YTS:n kantava periaate eri tahojen (viranomaisten, elinkeinoelämän ja järjestöjen) varautumisen yhteistyöstä. Edellä mainituista tahoista on selkeästi mainittu vain viranomaisten edustus, ja että niistä säädetään erikseen. ETL katsoo, että alueellisessa varautumisessa tulisi huomioida myös valtakunnallinen varautuminen ja sen yhteensovittaminen alueellisen varautumisen kanssa. Hallituksen esityksessä ehdotetaan alueellisen varautumisen keskittämistä Lupa- ja valvontaviraston vastuulle. Nykyisellään monet näistä tehtävistä koskevat Aluehallintovirastoa ja Elinvoimakeskuksia. Lisäksi kunnilla ja hyvinvointialueilla on oma varautumisvelvollisuutensa. On toivottavaa, että varautumisvelvoitteessa huomioidaan myös kuntien, alueiden inhouse yhtiöiden ja yritysten keskinäinen suhde, jotta esimerkiksi ruokahuollon varautumisessa ulkoistukset ja hajautukset eivät estä varautumisen toteutumista. Lakiluonnoksen varautumiseen liittyvässä osiossa ei näy merkintää valmiuslain velvoitteista (2011/1552). Valmiuslain 32–34 § mainitaan Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, aluehallintovirastot ja kunnat sekä kansalaisia että teollisuutta koskevassa sääntelyssä. ETL:n mielestä jää epäselväksi, miten nykyisen valmiuslain velvoitteet on huomioitu aluehallintouudistuksessa. Mielestämme on tarpeen selkeyttää, miten Lupa ja valvontavirastoon sekä Elinvoima, kehittämis- ja hallintokeskusten tehtävät eroavat varautumisen osalta toisistaan ja kenelle on osoitettu valmiuslain (2011/1552) 32–34 §:n mukaiset viranomaistehtävät, jotka nykyisellään koskevat ELY-keskuksia.

Hallituksen esityksessä ei käy ilmi, miten säteilyvaaratilanteiden viranomaisyhteistyö sekä elinkeinoelämän ja kansalaisten neuvominen on huomioitu. Esityksen alustavissa teksteissä mainitaan, että Ruokaviraston tulee huolehtia osaltaan yhteistyön jatkumisesta aluehallintovirastoista Lupa- ja valvontavirastoon siirtyvien terveydensuojelun asiantuntijoiden kanssa, jotta kuntien yhdenmukainen ohjaus esimerkiksi säteilyvaara- tai vesiepidemiatilanteessa onnistuu.

Lisätiedot:

Kasvu ja yrittäjyys:

Jukka Ihanus, jukka.ihanus@etl.fi, puh. 050 463 9929

Ympäristölliset lupa- ja valvontatehtävät:

Satunaija Levón, satunaija.levon@etl.fi, puh. 040 752 8537

Ympäristöterveydenhuoltoa koskevat tehtävät: Marleena Tanhuanpää, marleena.tanhuanpaa@etl.fi, puh. 040 528 2207

Varautuminen: Eero Alaluusua, eero.alaluusua@etl.fi, puh. 050 326 7888